LA SOCIETAT I L'HABITATGE D'ARGENTONA A FINALS DEL SEGLE XVI

ARGENTONA AL SEGLE XVI

Argentona, molt a prop de Mataró, és una petita vila situada a ponent de la riera d'Argentona, en els contraforts de la Serralada Litoral. La seva població durant el segle XVI va anar augmentant després del fatídic segle XV,[1] tot seguint la tendència catalana. Si en la primera meitat del segle la major part de la població catalana es concentrava en l'interior català, durant la segona meitat va augmentar molt en les zones costaneres pel flux migratori, al qual hauríem de sumar el de la immigració francesa.[2] Si en època medieval registrava 76 focs en el fogatge de 1378, la població davallà un 17% en poc més d'un segle, fins als 63 que es comptabilitzen el 1497, començant a partir d'aquí, i com fou habitual en tot el Maresme, una lenta recuperació. Així es compten 69 focs el 1515, i 75 focs en el del 1553,[3] comportant un augment en conjunt del 20% per a la primera meitat del XVI, assolint la mateixa població de dos segles enrera. Finalment, segons Clavell, en el *Llibre memorial dels confessants i combregats* que es conservava a l'Arxiu Parroquial, el 1596 hi havia 136 focs, distribuïts pel que fa a la vila en 16 cases al veïnat de Plaça, 14 al carrer de Lladó i 22 al carrer de Sant Sebastià o Gran.[4] Si prenem aquesta xifra com a certa, tot i que la creiem inflada, significaria que durant el segle XVI Argentona hauria augmentat en un 116%. La creiem inflada perquè, mercès a un tall de 1630,[5] sabem que Argentona tenia aleshores 130 focs, la qual cosa representaria que hauria perdut població durant el primer terç del segle XVII.[6]

Altres dades que ens permeten pensar que el segle XVI fou de gran creixement, són l'ampliació i gairebé reedificació del temple parroquial el 1514, la construcció del retaule major el 1524, la sagristia i la torre del Comunidor el 1583 o la rectoria cap al 1595, sumada a la clara expansió de la vila fora de la seva sagrera.[7]

El seu terme arribava aleshores fins al mar, tot i que el nucli urbà n'estava allunyat uns tres quilòmetres. Argentona tenia força veïnats, entre ells el de la Torre (a tocar del mar, actualment dins el terme de Mataró), la Pujada, Pins, Clarà, Puig, Lladó i el Cros.

La seva població estava gairebé integrada exclusivament per pagesos, tot i que evidentment hi havia gent per cobrir els serveis dels seus habitants: sastre, ferrer, fuster, mestre de cases, boter, sabater, etc.

El segle XVI era un segle difícil i perillós, sobretot per a les localitats i masies properes a la costa. El perill venia del mar, i eren pirates del nord d'Àfrica –anomenats moros– que feien incursions a terra per tal de proveir-se d'aliments. A tal fi, des de mitjans del segle es van començar a fortificar viles i masies, aquestes amb garites de vigilància, com a can Cabanyes, o bé amb torres de defensa, com can Llauder o can Mallol –Palauet– totes antigament d'Argentona.

Per això no ens ha de sobtar de trobar força armes en els inventaris d'Argentona, moltes d'elles de foc,[8] ja que sols en dues cases no n'hi hem trobat –Croanyes i Pujol–; dues escopetes, un arcabús,[9] dues ballestes, quatre espases i dues llances a can Cabanyes; tres ballestes i dues espases, una daga i un ganivet a can Pins; una escopeta, dos pedrenyals,[10] dues espases i una ballesta a can Martí; dos pedrenyals, dues ballestes i una espasa a can Gili; un pedrenyal a can Batlle; una ballesta a can Gual; una espasa a can Lloberons; una escopeta, un pedrenyal, dues ballestes, una daga i un ganivet a can Gemferrer; una espasa a can Barrera.

FONS DOCUMENTALS

La base d'aquest estudi són els inventaris post-mortem. L'inventari és la relació completa i detallada de tots els béns, mobles i immobles, trobats a la mort de l'individu, i feta pública davant de notari. S'inicia amb la descripció i situació de l'habitacle, i a continuació es realitza un recorregut per les seves dependències, consignant els diferents objectes que es van trobant. Posteriorment s'enumeren les propietats immobles i les rendes lligades a l'heretat. Tal i com diu Lencina, «els inventaris són una eina molt útil per tal d'establir els estils de vida, i l'entorn material íntim i professional, els canvis en els hàbits de consum, i, en general, les evolucions d'aquest entorn material al llarg del temps».[11]

Per a aquest estudi hem comptat amb un total de dotze inventaris que es troben dipositats al Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, dins la secció notarial. Tenen en comú que estan tots compresos cap a l'última dècada del segle XVI (1586-1598) en una mateixa vila, i corresponen a nou pagesos, dels quals sis vivien fora de la vila, dos ferrers i un mestre de cases. Tots han estat fets a la mort de l'hereu de la casa, menys el de Magdalena Gual, que n'era la pubilla, demanats normalment per la vídua, l'hereu o els tutors dels fills. A continuació, hi ha una relació dels inventaris estudiants, amb el nom del difunt/a i les dates en què es realitzaren:

- Montserrat Mauri, pagès	18/12/1586
- Bernat Lloberons, pagès	26/01/1588
- Bartomeu Cabanyes, pagès	25/10/1588
- Jaume Pins, pagès	28/10/1588
- Bartomeu Gemferrer i Llauder, ferrer	21/10/1591

- Marc Pujol, pagès	14/01/1591
- Bartomeu Croanyes, pagès	04/01/1592
- Miquel Barrera, mestre de cases	18/03/1592
- Magdalena Gual	06/04/1592
- Joan Gili, pagès	29/10/1592
- Joan Martí de la Pujada, pagès	18/01/1597
- Miquel Gemferrer i Llauder, ferrer	01/07/1598

L'HÀBITAT

Hi havia dos tipus d'hàbitat diferenciat segons si es vivia a la vila o bé als veïnats; la casa i la masia.

Les masies d'Argentona eren durant el segle XVI de dimensions mitjanes-grans –almenys les estudiades–, normalment amb planta baixa i pis –excepte el mas Cabanyes que tenia dos pisos–, i amb un barri que solia tancar l'era.

El mas Cabanyes, situat al veïnat de la Pujada, tenia aleshores les dimensions i distribució que presenta en l'actualitat, donat que tant el seu estil renaixentista com l'escut de l'entrada que duu l'any 1565 són anteriors a l'inventari realitzat el 1588. Era una gran masia de tres cóssos perpendiculars a la façana i dos de paral·lels al darrera, amb planta baixa, pis i golfes. En el barri hi havia un pou *-Item en lo pou dins lo dit barri...* Tot i això, en aquella època encara no estava feta la capella, tal i com ens ho diu l'inventari: *-Item una sort de pedres o canons obrats y a de servir per la capella y tomba que se ha de fer conforme dit defunt ha ordenat en son testament.* Aquest era un dels masos més importants d'Argentona, amb unes 80 quarteres[12] de terra dividides en deu peces, sembrades de forment,[13] mestall, sègol, vinya, lli i bosc.

El mas Pins, un dels més antics i importants d'Argentona, estava situat al veïnat homònim de Pins.[14] Tenia setze peces de terra amb una extensió aproximada de 100 quarteres. Els cultius eren molt similars als de can Cabanyes, amb forment, faves, vinya i bosc. Actualment encara existeix, i, tot i que modificat exteriorment, conserva molts elements d'aquella època.

El mas Croanyes, a tocar de la riera d'Argentona, tenia l'estructura clàssica. Era un mas de dimensions mitjanes, amb unes 70 quarteres repartides en setze peces de terra, moltes de cereal i alguna d'elles vinya i bosc. El mas estava arrendat a un pagès veí, propietari del mas Torner de Treià, aleshores al terme de Mataró, així com moltes de les peces de terra que ho estaven per períodes de fins a cinc anys. Això ens fa suposar que l'inventari es féu uns anys després de la mort del seu propietari Bartomeu Croanyes, i que els tutors i curadors dels seus fills ho devien arrendar per fer front a les despeses de manutenció. Aquest mas avui en dia es coneix com a can Polsaguera, i gairebé no conserva cap vestigi del segle XVI.

El mas Martí, del veïnat de la Pujada, tenia unes 40 quarteres de terra, bàsicament vinya, bosc i cereal. També cultivaven llobins. Annex a la masia hi havia una capella -*en la capella dita de Sant Martí, que esta ab dita casa y si entre per dins dita casa.*[15] En aquells moments la capella no estava en ús, ja que es feia servir de celler i de lloc de mals endreços. Actualment el mas encara existeix, tot i que molt reformat.

Del mas Gili,[16] al veïnat de Lladó, desconeixem la seva extensió, tot i que tenint en compte la seva situació, no devia mancar-hi la vinya, el bosc i el cereal. Si sabem, però, que era una masia amb dos portals, un al davant i l'altre al darrera.

El mas Gual del veïnat del Cros[17] era en aquells moments una masia molt petita, d'un sol cós -*trobam una casa de un cos ab lo portal de pedra y de pesses de rajola.* Pel que fa a les terres, la seva extensió era també modesta i gairebé tot era vinya, de poc més de dues hectàrees, insuficient per sobreviure. L'explicació segurament estaria en què devien treballar en terres d'altres propietaris sota règim d'arrendament. Avui en dia, aquesta masia força modificada en època neoclàssica, es coneix com a can Vives.

El mas Batlle, a tocar de l'església parroquial, era, probablement, el més important d'Argentona durant el segle xv, i el coneixem mercès a l'inventari de Montserrat Mauri, que hi vivia. El que sembla entreveure's és que es tractava d'un mas de planta baixa i pis, força gran. Actualment se'l coneix com a can Calopa. Segurament Mauri n'era el masover, i és per això que no ens consten les terres pròpies del mas, sinó únicament els objectes del masover:

> -*Et primo en la casa del mas Balle de la parroquia de St. Julia dargentona en la qual lo dit q° Monserrat Mauri feia sa propia habitacio, foren trobats los mobles seguens...*

Les cases de la vila solien ser modestes, probablement d'un cos d'amplària, amb eixida i hort al darrera, i de planta baixa i pis. L'única que fuig d'aquests paràmetres per la seva grandària és la del ferrer Bartomeu Gemferrer. En l'eixida és on sembla que hi havia el pou, tal i com passa amb la casa de Miquel Barrera:

> -*Item lo pou ab dos galledes y corriola ab son guarniment y cordes rahonables.*

El pagès Bernat Lloberons posseïa una casa en la sagrera d'Argentona, en un carrer dit *el rebal*, amb una quintana de dos quarteres i mitja on hi tenien mestall sembrat.[18]

Bartomeu Gemferrer i Llauder, ferrer, tenia també una casa en la sagrera, al carrer que va a la font, actualment carrer Torres i Bages. Aquesta casa és interessant, ja que tenim dos inventaris en pocs anys, el del dit Bartomeu de 1591 i el del seu fill Miquel, també ferrer, de 1598. La casa devia de ser molt gran, ja que tenia

un total de cinc portals, dos que donaven al carrer i tres portalets que donaven a un barri, on alhora hi havia dos portals més. Pel seu patrimoni es pot pensar que devia de ser una família notable a la vila, i que tenien un gran conreu de vinya. La quintana de la casa, incloent-hi una pallissa, era de set quarteres, i a més tenia onze peces de terra amb una extensió d'unes 40 quarteres. Cal esmentar que bona part de les terres eren destinades a vinya, algunes situades a la veïna Mataró, tot i que també hi havia bosc, forment i horta.

Marc Pujol, pagès, tenia també casa dins la sagrera, pel que sembla de dimensions normals, amb un sol portal. Pel que fa a la terra, disposava de tres peces en les immediacions d'Argentona, dues d'elles vinya i una de forment, amb una extensió total d'unes sis quarteres.

El mestre de cases Miquel Barrera tenia una casa fora de la sagrera, concretament en el carrer de Sant Sebastià, a uns cinc minuts de l'església parroquial. Era una casa modesta, amb un sol portal, que es complementava amb dues vinyes de propietat i una altra arrendada al mas Cabanyes.

ESTANCES DELS MASOS I CASES

La gran majoria de masies d'Argentona seguien una estructura clàssica de tres cóssos, normalment transversals a la façana, amb cuina, entrada i celler en planta baixa, i tres cambres al pis, normalment amb un sala al cós central. Moltes d'elles també tenien un graner, molts cops en un pis superior.

Can Cabanyes tenia un gran barri *-ab son barri ab dos portals grans per entrar y exir en dit barri*, i la resta d'estances, que eren l'entrada, el soterrani *-lo sotarrani vulgarment dit la botiga de la eynes*, la cuina, el pastador, un estable, caseta de l'oli, cambra dels mossos, estudi, celler (tot això en la planta baixa), la sala[19] i sis cambres, la resala (ocupant el primer pis), el graner i la golfa a dalt de tot, i fora ja de l'edificació principal l'estable dels *tossinos*, galliner, pallissa i un forn de teules.

Can Pins era també una gran masia. Seguia la disposició tradicional, amb l'entrada, cuina i celler en planta baixa, sala, tres cambres i graner en el pis, estable, corral i porxo en dependències annexes.

Can Croanyes era una masia de tres cóssos perpendiculars a la façana, amb planta i pis. Mercès al detall de l'inventari sabem que tenia l'entrada al cos del mig, la cuina a sol ixent i el celler a ponent. Al pis tenia la sala sobre l'entrada, amb dues cambres sobre la cuina i dues sobre el celler.

Can Gual, que com hem dit era força petita, solament tenia entrada i cuina a baix, i dues cambres a dalt. És de destacar que no s'esmenta celler, ja que les seves funcions les suplia l'entrada, que era on hi havia sis bótes petites i un cup.

Can Martí de la Pujada sembla que era una masia de tres cóssos. Tenia en planta baixa l'entrada, la cuina i el celler, i tres cambres al pis. Trobem a faltar la sala, tot i que per la importància de l'heretat creiem que no devia faltar-hi (probablement era una de les tres cambres). A l'exterior hi havia la cort, el graner *-primo en lo portal de dit graner*, la pallissa i un element molt interessant, ja comentat, com era la capella.

Can Gili tenia també la clàssica distribució en planta baixa d'entrada, cuina i celler i pis amb sala i dues cambres. A l'exterior, una cort amb graner i una cambra a sobre.

De can Batlle sols coneixem les estances en què Montserrat Mauri tenia objectes, essent evident que se n'han omès, ja que no fa esment de la sala (estança imprescindible en un mas de la seva categoria). Mostra que era una masia gran i important és el fet que disposava de dues cuines. Les estances de baix són l'entrada, la cuina nova, la cuina vella, el celler i el menjador, al pis la cambra sobre la cuina, la cambra dels mossos i el graner.

Can Lloberons, molt més modesta per ser casa de poble, tenia entrada, celler, estable, cuina, menjador, cambra sobre la cuina, cambra sobre el celler, cambra fosca i golfa. Observem la falta de la sala, que era substituïda pel menjador.

La casa Gemferrer constava d'entrada, cuina, celler, botiga de ferrer, estable, cambra sobre l'estable, sala,[20] cambra sobre la cuina, cambra sobre l'entrada i cambra sobre la botiga. Com es veu, és una casa força menys modesta que la de can Lloberons, amb més estances i amb una sala.

La casa de Marc Pujol tenia entrada, rebost, cuina i celler a baix, la sala i quatre cambres a dalt.

Miquel Barrera tenia una casa de característiques similars. També constava d'entrada, cuina, celler i estable en planta baixa, i tres cambres en el pis.

L'entrada

L'entrada era l'estança per on s'accedia a la casa o masia. En les cases solia ser una cambra d'un cós d'amplària per uns 5 metres de llargària, amb una altra porta al fons, des d'on s'accedia a la resta de l'habitatge. En les masies, en canvi, feia també funcions de distribuïdor de cuina, celler i estable, i era d'on solia arrencar l'escala que pujava al pis. Les dimensions eren majors, i podien arribar als 10 metres de llargària.

Els onze habitatges estudiats tenien, lògicament, una cambra anomenada entrada. Les cases són tancades totes amb una porta –acostuma a ser de fusta d'àlber o de pi– amb la seva portella, tanca i balda de ferro i amb un pany amb clau.

En l'entrada dels masos solia haver-hi taules, bancs, estris del camp i de veremar i eines per fer llenya. En la vila es tenia bàsicament una taula (podia ser de dos o tres capitells), un banc i algun estri, donades les seves petites dimensions.

El mas Cabanyes tenia una gran entrada, d'uns dotze metres de llarg per cinc d'amplària (com en l'actualitat). Una entrada tan espaiosa permetia més capacitat que a la vila i per això hi trobem, entre d'altres, dues taules de fusta amb dos bancs cadascuna, una cadira, dues caixes de fusta, una bóta i dos morters de pedra. Can Pins també tenia una entrada molt espaiosa, ja que a banda de molts estris –destrals, cistelles, caixes, peces d'aram,...– hi havia dues taules llargues i una de rodona, amb dos bancs. També hi guardaven alguna arma, com ara una espasa -*Item una spasa a modo de pessarda ab sa beyna ja molt dolent.*

El mas Croanyes, que com hem dit era petit, en l'entrada sols tenien un cup, una pastera, un magall i una destral. D'igual manera, can Gual feia servir l'entrada com a celler, donades les petites dimensions de la casa. Així, a part de la taula i dos bancs, eines de pagès i una màrfega,[21] hi tenia un cup i sis bótes petites.

El mas Martí, a jutjar pels objectes, devia tenir una entrada molt àmplia, tal volta similar al mas Cabanyes. En ella, entre d'altres, hi havia una premsa amb banc de pedra, una taula d'uns cinc metres amb dos bancs, un armari amb plats i plates, cassons, calderes, una romana i moltes eines, aixades, arpelles,[22] xapos,[23] magalles, etc.

El mas Gili, més modest, tenia una taula amb dos bancs, dues bótes, una caixa de fusta i moltes eines, aixades, magalles, xapos, destrals, etc.

Finalment, en l'entrada del mas Batlle trobem una taula rodona, cadires, cistelles, dues portadores, dos càntirs de terra negra, una ampolla de vidre i dos sacs. Una entrada molt buida per la importància de la masia, però recordarem que sols anomena els objectes del difunt, que n'era el masover.

La casa Lloberons tenia una taula amb banc i cadira, un cofre, alguna eina i dos sacs de farina. Can Gemferrer també tenia la taula i el banc, un armari encastat a la paret, eines diverses i armes de defensa com una escopeta, una daga amb la beina i un ganivet:

-Item una scopeta ab sa serpentina.
-Item una daga ab sa beyna y un gavinet ja usada.

Can Pujol, a part del banc i la cadira, tenia una caixa d'aram, estris i un picador de fusta per a la bugada. El mestre de cases Miquel Barrera no hi tenia taula ni banc, però sí tres caixes de fusta –una amb eines pròpies del seu ofici, una altra amb dos llençols i la darrera amb atuells de vidre–, i una cistella amb plats i escudelles de terra. Feia servir l'entrada de cambra per guardar coses.

La cuina

La cuina havia estat l'espai central i més important de les masies durant l'alta edat mitjana. Però a partir dels segles XII-XIII, en què s'amplien a dos cóssos, i sobretot en el segle XVI en què passen a tenir tres cóssos, la cuina queda desplaçada i deixa la part central de l'habitatge a l'entrada. En la cuina, però, és on es feia la major part de la vida domèstica, i a part de servir per cuinar i per menjar, s'hi pastava i coïa el pa, es posava la roba amb lleixiu en el bugader[24] o «folladoret», que sovint estava al costat de la llar de foc, d'on es treia la cendra per al lleixiu. També era allí, principalment a l'hivern quan el dia era curt i feia fred, que els habitants del mas s'hi reunien al voltant del foc a fer les tasques domèstiques, per a filar –can Pujol– i per fer-la petar. És per això que les cuines són de grans dimensions, normalment d'un cós d'amplària i dos de fondària en les masies. La cuina, com la resta de cambres de les masies, estava poc il·luminada, sovint amb una sola finestra lateral i en algun cas una al frontal. Això feia indispensable l'existència d'aparells de llum, normalment llumeners.[25] En tots els casos estudiats la cuina estava disposada en la planta baixa, a un dels costats de l'entrada.

La cuina també es solia caracteritzar per ser la cambra de l'habitatge on hi havia més objectes, donat que, com hem dit, era on es feia més vida i on es realitzaven més tasques domèstiques. La cuina acostumava a tenir tres espais molt concrets i diferenciats; un, on hi havia les piques de pedra i els fogons, un altre on hi havia la llar de foc i el forn de pa, sovint sota cobert de la xemeneia, i un tercer amb la pastera[26] i la farinera, que era on s'elaborava el pa, element essencial en aquella època. Cal tenir però en compte que en cap cas ens cita específicament el forn, igual que les piques, i sols en el cas de can Pins fa saber a través d'una pala que tenien forn.

El mobiliari de la cuina solia consistir en una taula, un escó,[27] un banc, una pastera i caixes. A partir d'aquí, que era el bàsic, podia haver-hi alguna cosa més.

En les cases de la vila, la cuina també era un dels espais més importants de la casa, tot i que eren de més petites dimensions.

Can Cabanyes és l'única masia que té la cambra anomenada pastador, que és on hi havia la pastera i es feia el pa. A més de la pastera, hi tenien la farinera i molts estris de cuina. Totes les altres tenien la pastera en la cuina. En la cuina destacava un escó, nou llumeners de planxa de ferro, un fogó de ferro i un escalfador[28] d'aram, uns clemàstecs[29] amb cadena i unes lleves[30] de ferro, que es penjaven d'una barra de ferro posada dins la llar:

> *-Item uns clamastecs de ferro ab cadena y una barra de ferro aficada ala paret per tenir la olla de foch molt bons.*

Can Pins té els elements més tradicionals, com ara una taula amb escó (en aquests casos l'escó solia anar unit a la taula per la banda de la llar), dos bancs,

una pastera, una farinera, dos bugaders encastats a la paret, un escalfador, i per al foc dos asts,[31] quatre ferros i uns clemàstecs. També tenia forn, tal i com ho detalla la seva pala:

-Una pala de fusta gran y altra pala de fusta per posar pa al forn.

A can Croanyes també tenien una taula de dos capitells, una tauleta petita, dos escons, un banc, la pastera –en aquest cas dues–, tres llumeners d'aram, unes tovalles, dues cistelles de veremar, un ast,... La cuina de can Gual era senzilla, com tota la casa; escó, pastera, una caixa petita, unes tovalles, ferros de foc i poca cosa més. Can Batlle, tenia dues cuines, i entre els objectes que hi trobem destaquen una pastera, ferros de foc, un ast,... (recordem que sols fan menció dels objectes del masover). També hi destacava una arma de foc, en aquest cas un pedrenyal:

-Item un pedrenyal ab son flascó y clau.

La cuina del mas Martí tenia una taula de pi amb escó, un altre escó vell, una pastera, tres bancs, una banqueta de fusta, quatre llumeneres, unes lleves, dos asts, i un ganxo de ferro, unes malles, dos ferros, un escalfador d'aram i una escopeta.

A can Gili, la cuina era modesta. Hi havia una taula amb escó, dos escons més, una pastera, dues caixes, una bóta de vinagre, dos asts, dos ferros, un gibrell de terra i dos sedassos de farina.

Pel que fa a les cases de la vila can Lloberons tenia taula i escó de pi, una caixa, un barril «tonyiner», un cubell de fusta, dues llumeneres de ferro, dos salers de fusta, dues balances amb un sac de peses, dos ferros i una paleta per al foc.

Can Gemferrer també tenia taula i escó, una banqueta, una pastera, un bugader encastat a la paret, dos cabassos de palma, un escalfador de llit d'aram, un llumener de planxa, dos candelers de terra, unes lleves, clemàstecs, un forroll[32] i tres asts de ferro, una pala de cendra i, fins i tot, tres esquelles de bou.

Can Pujol tenia un llit a la cuina, gens corrent (potser és que tenien algun familiar malalt que no podia pujar al pis). La resta era una tauleta, dos escons, dues cadires, una pastera, una farinera, un bugader a la paret, un barril «tonyiner», el llit, dues cistelles de canya, un llumener d'aram i un de vell, pintes de cànem, una filosa[33] i un fus,[34] tovalles, un ast, una pala i un foroll de ferro i una escalfeta[35] de terra. Finalment Miquel Barrera tenia una taula de pi, una pastera, una farinera al celler, una caixeta, uns ferros, una pala, uns clemàstecs i un ast de foc i una escalfeta de terra vernissada i unes balances:

-Item unes balanses ab son cavastro ab vuit pessos de ferro entre grans i xichs.

Estris de cuina

Entre els estris de cuina que tenien les cases destaquen els que es feien servir per cuinar, com ara calderes, olles, cassoles, paelles, graelles. També els que es feien servir per menjar o servir, com les plates, plats, les escudelles,[36] tasses i gerres. Finalment els accessoris com capolador,[37] ratllador, greixera,[38] sedàs, setrills, Gairebé totes les cases tenien un morter de pedra. Mercès a la quantitat i a la qualitat dels estris podem intuir el nivell econòmic dels seus propietaris. Per això en algunes cases tenien plats blancs, objectes de vidre i terrisses, de les quals ens deia l'origen, com les plates de terra blanca de Barcelona que tenien a can Barrera.

A l'hora d'enumerar els estris no s'han inclòs tots, únicament els que consideràvem més interessants d'esmentar. Manca can Gili, però l'inventari, sens dubte incomplet, no n'esmenta cap.

Can Cabanyes mostra la seva opulència i esplendor en els estris de cuina. Està molt equipada, amb multitud d'objectes, molts d'aram i amb molts plats i escudelles de terrissa blanca, gens freqüent a l'època. No feien servir la cuina per guardar els estris, ja que sols hi tenien una olla de coure. La resta d'estris es guardaven al pastador principalment i en una cambra al costat del graner. Aquests eren un morter de pedra, un morter de coure, dues gibrelles[39] de terra negra, una caldera gran, una de mitjana i una de petita, dues cassoles de terra, una cassola d'aram, vuit olles de terra, dues olles d'aram, una cassoleta d'aram, tres tapadores de ferro i dues de terra, quatre paelles, una per torrar -*Item una paella forarada serveix de torradora*, vint-i-set plates d'obra blanca, quaranta-vuit plats d'obra blanca pintats, quatre plats d'obra blanca, divuit plats envernissats de foc, set plats de terra, dotze escudelles rodones i quaranta-dues escudelles d'orella totes d'obra blanca, dotze copetes de terra, quatre greixeres d'aram, dos sedassos de terra i un de seda, dos poals[40] de terra negra, uns alambins[41] d'aram amb tapadora de plom i un capolador.

A can Pins, com a casa important, tenien una cuina molt equipada, amb objectes poc comuns: quatre calderes –una gran, dues mitjanes i una petita–, una olla de coure, dinou olles de terra, cassoles de terra, dues tapadores de ferro i dues de terra, tres paelles, cinc plates, deu plats de terra, catorze escudelles, dos cassos d'aram, ratlladora de formatge, una mola de sal, un enrotllador de carn i dos setrills:

-Item un rollador de fusta quadrat per rollar carn ales festes maiors.
-Item dos setrills petits de vidre lo un per tenir oli u laltre vinagre.

A can Martí tenien els estris de cuina repartits entre la cuina, l'entrada i una cambra. Constava d'un morter de pedra, dues calderes de ferro, una cassola de terra, dues olles de coure, una cobertora de ferro, una cassa, un cassó d'aram, una paella de ferro, una paella d'aram, un càntir d'aram, dues gerres de terra, tres

plates d'obra blanca, vint jolants també d'obra blanca, cinc plates de foc, un enllardedor, una salinera, dos *sarnedors*, dues copes de terra, objectes de vidre com ampolles normals, altres *-ampolles llargues dites tall de massa* o bé ampolles rodones, pots de vidre, una morratxa,[42] tres greixoneres (una d'elles d'aram), un estràgol i un alambí.

La cuina de can Croanyes estava equipada amb un morter de pedra, dues calderes, cinc olles de terra, una cassa[43] d'aram, una paella, una plata de terra, vuit plats de terra, deu escudelles, tres tasses de vidre, dues culleres de fusta, un sedàs per colar oli, una ratlladora d'aram,... A can Gual la cuina estava poc equipada, amb tres olles de terra negra, una cassa de ferro, dues paelles, sis plats de terra, sis escudelles, una panera, dues gerretes de terra per a oli,... Finalment, entre les masies, a can Batlle es troben un morter de pedra, dues olles i dues cassoles de terra, sis plats blancs, sis plats de foc, divuit escudelles, un sedàs.

A la vila de can Lloberons un morter de pedra, dues calderes, sis olles de terra, dues paelles, unes graelles de ferro, nou plates de terra, trenta-sis plats, vint-i-quatre escudelles, quatre copes de terra, dos cassons d'aram,...

Can Gemferrer mostrava el seu poder econòmic en una cuina molt ben equipada, al nivell de can Cabanyes o can Pins. Tenia una caldera d'aram, dues calderes de ferro, una olla de coure, una olla d'aram, quatre olles de terra, dues tapadores de ferro i dues de terra vernissada, tres gibrelles de terra, dues cassoles de servir, dues paelles de ferro, una graella de ferro, una gerra de terra, tres plates de terra, una enciamera[44] de terra, dotze plats de terra blanca i sis plats de terra vernissada, sis escudelles de terra blanca i dotze de terra, tres cassons d'aram, una copa d'aram, dues copetes de ferro, una greixera de ferro i dues de terra vernissada, una cullera de ferro i tres de fusta, un ratllador de fusta i un d'aram per al formatge, un capolador, i dos setrills de vidre.

Can Pujol tenia un morter de pedra, una gibrella de terra, una caldera d'aram, cinc olles de terra i tres de terra negra, tres tapadores de terra, una cassola, unes graelles de ferro, una paella, dos càntirs de terra, una gerra de terra, dues plates de terra blanca, nou escudelles d'orella, nou plats de foc i sis de terra blanca, dos plats de terra pintats, un setrill de vidre, un brocal[45] de vidre i un capolador.

Finalment can Barrera tenia un morter de pedra, tres olles de terra vernissada, una olla de coure, dues paelles d'aram, unes graelles de ferro, dos càntirs de terra, un brocal de vidre, tres botiges[46] de terra, dues plates de terra blanca i quatre també de terra blanca de Barcelona, dos plats de terra vernissada, quatre escudelles de terra, tres tasses, un pot d'olives verdes i dos setrills de vidre.

El celler

El Maresme i Argentona eren una zona on la vinya tenia gran importància, sobretot a partir dels segles XVI i XVII. Hi ha moltes dades que parlen de la gran

producció de vi que es collia a Mataró, i sobretot que es comercialitzava a fora de la vila. Com diu Llovet, «una part del vi tramès podia procedir de poblacions limítrofes, com Argentona i Llavaneres».[47] És per això que tots els masos i moltes de les cases de la vila tenien el seu celler, molts cops molt ben equipats. Cal però diferenciar que mentre als masos els cellers eren totalment independents, això vol dir amb cup, premsa i bótes, a la vila el més comú era tenir solament bótes. Això dóna a entendre que portaven el vi a fer a casa d'algun pagès fort o bé al senyor jurisdiccional, a fi de controlar-li la quantitat que en feia per quedar-se amb la seva part. També podia passar que tinguessin vi emmagatzemat en algun mas, bàsicament si tenien establerta alguna vinya a rabassa morta, i en els pactes s'especificava que es portaria a fer el vi a casa de l'estabilient i que se n'hi quedaria una part. Els elements essencials eren el cup[48] per trepitjar el raïm, la premsa, per premsar-lo, i les bótes per emmagatzemar-lo i envellir-lo.

Una dada molt important per quantificar la importància de la vinya és la capacitat dels cellers, això vol dir la capacitat del conjunt de les bótes del celler estiguin o no plenes. Hem expressat la xifra en càrregues,[49] que és com la descriu l'inventari. Pel que fa al conjunt dels set pagesos, trobem un mitjana de 125 càrregues de capacitat per celler, tenint en compte que hi ha dos cellers que les poden mal interpretar; can Cabanyes amb 368 i can Gual amb 11,5 càrregues respectivament. Un estudi emmarcat entre els anys 1600-1639 a Mataró ens proporciona un mitjana de 107 càrregues de capacitat per celler en una mostra de 31 pagesos.[50] Pel que fa al celler dels menestrals (el ferrer Gemferrer i el mestre de cases Barrera), aquests tenien un mitjana de 90 càrregues de capacitat dels cellers, quantitat molt important per no ser pagesos ni comerciants, però poc significatiu per respondre a una mostra molt minsa. Aquesta dada contrasta amb les 16 càrregues de mitjana que tenien a Mataró els menestrals en una mostra de 73 segons el mateix estudi, amb un màxim de 135 càrregues d'un teixidor de lli i un vidrier.

A l'hora d'analitzar el vi emmagatzemat, és important de saber la data en què es confeccionà l'inventari, ja que si es té en compte que la verema solia ser al setembre, i el vi novell començava a estar a punt per consumir-lo a inicis de novembre, era a la tardor i inicis de l'hivern quan les bótes estaven més plenes. Per això a can Cabanyes, can Pins i can Batlle, que estaven amb força capacitat, es feren durant la tardor. Els altres es feren a l'hivern, per la qual cosa lògicament haurien d'emmagatzemar més vi del percentatge que surt reflectit. Si considerem el vi emmagatzemat pels pagesos trobem un mitjana de 82, essent el collit segurament superior a les 100 càrregues.[51] Si comparem aquestes dades amb la relació del vi collit a Mataró el 1572, veiem que la mitjana del veïnat de Mata era de 65 càrregues per mas i 78 càrregues al veïnat de Valldeix.[52] En canvi, els dos menestrals d'Argentona tenien 71 càrregues de vi emmagatzemat de mitjana, quantitat molt important però poc significativa per no ser una mostra prou àmplia.

Can Cabanyes tenia dos cellers; el d'emmagatzematge i el de producció. El principal, *-En lo celler dins las ditas cases lo portal de dit celler ix a la entrada*

de dites cases ab ses portes de fusta de alber ab sa tancadura y claus y balda de ferro rahonables y portallera,[53] ocupant els dos cóssos transversals de darrera la cuina, entrada i estudi, amb vint-i-nou bótes d'entre una i trenta càrregues cada una (tot i que la mida corrent era de quinze a divuit càrregues), amb una capacitat total de 368 càrregues o 45.000 litres, de les quals n'hi havia 305 d'emmagatzemades (82%). Per tenir en compte l'enorme capacitat d'aquest celler, direm que sobre un estudi de 207 inventaris de Mataró fets entre el 1600-1639, sols dos pagesos i un mercader voltaven les 350 càrregues, i un pagès i un burgès sobrepassaven les 400 càrregues, això sí, en inventaris ambdós de 1636, gairebé quaranta anys després de l'inventari del mas Cabanyes, en una època on el vi i la vinya havia assolit molta més importància. El vi que contenia era tres varietats de novell (claret, vermell i blanc), vi blanc, vi vermell i una mica de vi blanc de pair i de vinagre. A més, tenien set aixetes de coure, dos barrals,[54] dos barralons,[55] vint portadores[56] i dos parells de bancs molt llargs. L'altre, anomenat celler dels cups -*En lo celler dels cups lo portal ab ses portes ab sa tancadura y clau rahonables ab balda de ferro*, es comunicava amb el celler principal mitjançant una porta que estava en la part de ponent d'aquest últim. Contenia quatre cups de diferents capacitats (vuitanta, seixanta, trenta i dotze càrregues), un banc que anava de cap a cap del celler per als cups, quatre premses d'àlber i ametller amb bancs de pedra, -*un torn per descarregar la verema y puiar al cup*- i dos brescats[57] de fusta d'àlber.

El celler del mas Pins, per bé que important, era molt més modest que el de can Cabanyes. Tenia un cup de cinquanta càrregues i un de vint amb aixeta de fusta, dos bancs grossos, dues premses amb banc de pedra i 25 bótes d'entre mitja i vint càrregues, amb una capacitat total de 190 càrregues, de les quals unes 123 d'emmagatzemades (64%). La majoria era most novell, tot i que també tenien una mica de blanc i de vinagre. A part hi havia onze portadores, sis cistelles veremadores de canya, un embut i tres aixetes de coure. També era el celler on es guardaven les eines per treballar el camp, destacant onze magalls, cinc magalles, sis magallons, deu aixades, una garbella,[58] tres destrals,...

Al celler de can Croanyes, com era normal, s'hi accedia des de l'entrada. Tenien un cup de quaranta càrregues (a part d'un de deu càrregues que tenien en l'entrada), una bóta sense una tapa que també servia de cup, un banc gran de fusta, una premsa amb banc de pedra i nou bótes amb 66 càrregues, però gairebé totes buides, amb només unes 9 càrregues de most (12,5%). També tenien sis portadores, una cistella veremadora de canya, un embut, dues aixetes de coure i una gerra de terra per tenir olives.

Can Gual, com hem dit no tenia celler, fent servir part de l'entrada a aquest ús. Tenien un cup de deu càrregues, un banc i sis bótes petites amb 11,5 càrregues, totes buides. Trobem a faltar la premsa, pensant que ho duia a premsar a algun mas veí.

Can Gili tenia vuit bótes amb 90 càrregues de capacitat, sense especificar si estaven plenes o buides, una premsa i dos cups, de 30 i 7 càrregues.

Can Martí tenia en el celler sis bótes amb 90 càrregues de capacitat, i un cup de 25 càrregues més. Les bótes contenien 20 càrregues de vi claret i vermell, i 5 de vi blanc, per tant el 28% de la capacitat total. Com en tots els altres cellers, hi havia bótes de totes les qualitats; de noves i de molt velles, de pi i de castanyer:

-Una bota de fusta de castanyer nova de tinensa de vint carregas.

A can Batlle tenien dinou bótes amb 95 càrregues de capacitat, amb 75 emmagatzemades (78%), gairebé tot claret i una mica de blanc, i dues portadores a l'entrada. Es suposa que els cups i la premsa devien de ser del propietari de can Batlle, i per això no s'esmenta.

La vila de can Lloberons tenia un cup de quinze càrregues, una premsa i nou bótes amb 67 càrregues de capacitat. Entenem que devien ser totes buides, ja que en cap cas ens anomena el vi que conté, tot i que l'inventari és del febrer i creiem que si van fer vi encara els n'hi hauria de quedar. També hi tenien dues portadores, dos barralons i un embut. A part, guardava grans, vi i estris de vinya que tenia a mitges en diferents cellers:

- Al celler de can Sarriera, que era el donzell d'Argentona, tenia a mitges quatre premses amb banc de fusta, setze bótes pròpies de Sarriera amb 120 càrregues de vi claret i nou portadores.

- En la casa Llentisclar d'Argentona tenia quatre bótes pròpies d'en Llentisclar, amb 35 càrregues de vi vermell.

- En el mas Croanyes, una bóta pròpia d'en Croanyes amb 15 càrregues de vi.

Can Gemferrer tenia el 1591 una premsa, un cup de pedra, onze bótes amb 67 càrregues, de les quals tenien emmagatzemades unes 37 (56%) principalment de vi vermell, vermell most, claret most, blanc i vinagre. També tenia un banc de fusta gran per a les bótes, cinc portadores, tres aixetes de coure, un embut de fusta i diverses eines del camp, com ara magalles, magallons,...

Can Pujol tenia set bótes amb capacitat per a 57 càrregues, de les quals disposaven de prop de 28 càrregues (49%) de vi claret most. A més tenien tres bancs, cinc portadores, una aixeta de coure, un embut de fusta i estris diversos no relacionats amb la vinya.

Finalment, can Barrera tenia un celler molt mal equipat, amb dues bótes buides de 4 càrregues i una de mitja càrrega amb vinagre, a part d'una taula llarga, dos bancs de fusta, una portadora, un bugader de terra, una farinera, eines de pagès, *tossino*, cansalada i altres coses. També tenia un banc de premsa de pedra al carrer, davant la porta de la casa, i molt de vi en el celler del mas Cabanyes, ja que tenia arrendada una terra d'aquest mas. Concretament, hi tenia dipositades 105 càrregues de vi, bàsicament vermell, claret i blanc, a més de quatre portadores.

La sala o menjador

Com hem dit, la sala era un espai simbòlic en les masies, la cambra principal, i que normalment sols tenia funció de distribuïdor de les altres cambres, ja que només s'usava en ocasions molt especials. Però aquesta funció única sembla que només es donava a can Cabanyes, ja que en la resta de masies i cases solia compartir aquesta funció amb d'altres de més corrents, com servir de «magatzem» d'aliments. En les sales, acostumava a haver-hi mobles de lluir, com ara tinells,[59] objectes de terrissa i de vidre, armes, una gran taula de dos o tres capitells.

Can Cabanyes tenia elements força interessants en la sala i que denotaven la riquesa de la casa. Era clarament un espai utilitzat únicament per fer grans celebracions, i no hi tenien cap objecte que desentonés. Sens dubte, el més destacat era un tinell -*Item al cap demunt de la dita escala una barana ab un tinell ab son parada ab sinch graons tot de fusta de alber casi nou y ab dos armaris en dit tinell ab sas tancadures y claus*, encara existent, que contenia vint-i-quatre ampolles de vidre, vint-i-quatre tasses de vidre, un càntir de terra envernissada per tenir mel, mitja capsa de fusta per tenir codony, sis culleres d'argent, cinc candelers de llautó,... A part, hi havia una taula llarga de tres capitells, una taula llarga de dos capitells, onze bancs de sala de fusta d'àlber, tres bancs llargs, una caixa vella i una post[60] amb dues cordes, penjada al sostre, per tenir-hi pa. També era la sala l'espai destinat a les armes, compostes per un llancer amb dues llances, dues ballestes d'arcs d'acer i dos arcabussos de munició.

A la sala de can Pins, s'hi accedia mitjançant una escala de pedra que sortia de l'entrada -*Item una scala de pedra qui puia des de la entrada a la sala.* També tenia en la sala un tinell, símbol del seu poder econòmic. Dins el tinell hi havia diversos objectes de vidre, com ara ampolles, tasses i una llàntia. La resta d'objectes fa pensar que no tenia la importància de la sala de can Cabanyes, ja que servia una mica de rebost. També hi havia un llit, un barril sardiner, una caixa llarga i estreta, una caixa gran, dues ballestes amb arc d'acer, una romana,[61] molts sacs de cereals (civada, forment, espelta), pèsols, faves, fesolins, cigrons, llana, llenties i un rellotge:

> -*Item dos empolletes guarnides amb fusta y serveixen de relotja çoes cadahu de una hora.*

En la sala de can Gili hi havia un tinell de guix amb tres armaris, on hi havia, entre d'altres, ampolles, brocals i una ballesta amb un buirac.[62] La resta eren aliments emmagatzemats, com ara dos sarrons amb 50 quarteres[63] de forment, un cofre amb panses i fesols i tres roves[64] de cànem.

La sala de can Croanyes, que estava sobre l'entrada i tenia finestra damunt el portal major, tenia objectes força modestos: una taula llarga de dos capitells, tres bancs, un coixí de ploma, pintes de pentinar lli, un sac amb lli i un garbell dolent.

Com hem dit, can Gual no tenia sala, i can Batlle i can Martí no ens la mencionen en els inventaris.

Can Lloberons tenia menjador enlloc de sala, per bé que feia les mateixes funcions. Hi havia una taula de fusta de pi amb tres capitells, dos bancs llargs, dues ampolles, cinc brocals i tres tasses de vidre, dos *pitxers* o gerros de terra blanca i tres magalles.

Can Gemferrer tenia la sala molt plena d'objectes, amb funció també de rebost. Una taula de pi amb dos capitells, un banc, tres plates d'obra blanca, un fruiter de vidre i dos de terra, una morratxa de vidre, dues ampolles de vidre, dos eixugamans, tres llençols, una ballesta, i molts sarrons de canya i sacs amb aliments, com ara blat, forment, ordi, faves,...

Can Pujol també tenia una cambra anomenada sala, tot i que sembla que no complia aquesta funció, ja que ni tan sols tenia taula. Hi havia molts estris i aliments, entre altres una cadira, tres portadores, una cistella, unes tovalles, una aixada i diversos sarrons de canya i sacs amb ordi, forment, cigrons, fesols,...

Les cambres

Analitzarem en conjunt i amb brevetat les cambres dels habitatges. A primer cop d'ull, s'observen dues cases –Cabanyes i Pins– molt diferenciades de les altres, amb gran quantitat d'objectes, molts d'ells considerats de luxe, com ara joies, mobles, roba... Eren cases molt riques, i els seus propietaris es permetien inclús de fer crèdit en forma de censals. Són l'exemple de la riquesa en el món rural.[65] A ciutat, sols can Gemferrer s'hi pot comparar una mica, tot i que no té la quantitat ni la qualitat dels objectes de les altres dues cases.

La resta eren habitatges senzills, amb els objectes necessaris per viure, sense gaires luxes. Aquests objectes passaven per un mobiliari bàsic –llits, caixes i cofres (podien ser pintats)–, aliments –sacs de cereals i llegums– i peces de roba i de vestir.

Can Cabanyes mostra també aquí la seva opulència. En la majoria de cambres hi havia un llit de *campràs* complet (amb màrfega, matalassos, llençols, flassades i coixins), alguna caixa i caixeta de fusta, catifes, trossos de roba, tovalles... Destaquen en l'habitació del difunt diverses armes, com ara una luxosa espasa *-Item una espasa ab ses guardes y pom enpanonades y un ganivet y un purxo a la beyna y talabarts*[66] *de cuyro repuntats de seda*, una altra espasa llarga i una de curta, ambdues velles, una escopeta de quatre pams i mig de llargària de canó, caixes i caixetes, una figura de Nostra Senyora Magdalena de drap amb llistes de fusta guarnida, molta roba –casaques[67] de Cadis negres, uns gipons,[68] cossos[69] de dona, faldilles, un mantell de seda, vels de seda guarnits amb perles i amb pessetes d'or barberí, un cosset[70] amb fulleteria d'or i plata– i força joies –una gandalla[71]

d'or i plata, un cinyell[72] amb una bossa de seda groga amb peces de coral i sis grans d'or, una medalla esmaltada d'or, una cadena d'or massissa amb 306 malles, una cadena d'or, una *gargantilla* d'or, una creu amb un crist esmaltat de blanc i vermell d'or, dos flascons d'or, unes arracades d'or amb tres perles cada una i quatre anells d'or (tres amb una pedra de magrana encastada)–.

En l'estudi destaca una taula de noguera, una altra d'àlber, un tinter amb *un segell clavat o encastat. Lo segell es d'argent amb les armes de dit defunt gravades en dit segell*, llibres de comptes del difunt, vint-i-set llibres en llatí de gramàtica, filosofia,... i molts pergamins de l'heretat, entre d'altres diversos censals[73] venuts pel difunt d'un import conjunt de 156 lliures, amb una pensió anual d'unes vuit lliures.

En d'altres habitacions hi havia, per exemple, un retaule de Nostra Senyora del Roser de tela, un de Nostra Senyora del Pilar de fusta, caixes i cofres pintats -*Item un coffre gran vell pintat ab sa tancadura y clau pintat ab les armes de Cabanyes*, una espasa vella, dues escopetes, una ballesta,... Finalment, en el graner es troben fins a 88 quarteres de forment, 30 de blat, 12 de mestall, 6 de civada, 15 de fesolins, 6 de cigrons, dotze forques, una romana i molts sacs.

Can Pins també tenia almenys un llit complet a cada cambra, algun d'ells amb pilars, caixes i cofres. A part, es troben algunes faldilles, mantells, tovalles, camises, casaques, cossos de dona, barrets, calces, un gipó, capes, monedes, una espasa, una daga, un ganivet, vels de seda, joies –una cadena d'or de 148 malles, quatre anells d'or amb pedres blanques, cinc amb pedres de color magrana i dos amb pedra groga, tres anells d'or sense pedra, dues arracades d'or amb tres perles cada una,...–.

També, en la cambra sobre la cuina hi havia una caixa amb uns 150 pergamins sobre les heretats del mas Gener i Pins propis del difunt, entre els quals hi havia cinc censals venuts per import de 910 lliures, amb una pensió anual de 45 lliures i mitja.

Finalment en el graner emmagatzemaven aliment, que si el sumem al trobat a la sala, donaria quantitats properes a 122 quarteres de forment, 23 quarteres de blat, 19 quarteres d'ordi, 6 quarteres de civada, 83 quarteres de faves, 17 quarteres de cigrons, 3 quarteres de fesolins, 2 quarteres de fesols, 50 sacs d'alls i 20 olles de terra plenes de mel. També hi tenien una ballesta amb arcs d'acer.

Can Martí de la Pujada era també una masia de força riquesa a jutjar pels objectes que contenien les cambres, com ara alguna joia, *un anell de or y una almasquera y unas arrecades de or ab perlas, un tronxo de fil de or de la dita velilla dolent*. A part del clàssic llit a cada una, hi havia diverses armes, *un pedrenyal ab lo cano llarch molt vell, un pedrenyal tot dolent, un mollo de perdigons, una spasa dolenta, una spasa sense beyna dolenta o un abrer de ballesta ab gaffes*[74] *y baldes*.

També objectes d'ús quotidià, com un orinal o un bressol de fusta d'àlber, o altres més il·lustrats, com ara *tretze llibres de stampa*, o d'altres per a l'administració de la hisenda, com ara *dotze cartes en pergami fahens pera dita casa y mas Martí* o *sis quarns de albarans de dita casa*. De peces tèxtils, se'n troben moltes, des de flassades, llençols, tovallons, eixugamans, tovalloles, passant per peces de vestir com una casaca, una gonella, camises, calçotets, on *un arroello de borell del cover suficient*.

En el graner emmagatzemaven força aliment, tot i que també se'n trobava en alguna cambra. Entre tot plegat, hi tenien 8 quarteres de civada, 5 de blat, mitja de faves, 2 quartans de fesols, 2 de cigrons, 3 d'ametlles o una gerra amb oli.

Can Croanyes presentava pocs objectes i mobiliari en les seves cambres. Un llit complet de potes a cada una, llençols, tovalles, caixes i cofres, trossos de roba, alguna gerra i cistella i seixanta-set pergamins amb actes de la casa Croanyes, sense especificar.

Can Gili tenia també un llit a cada cambra. En la del difunt, hi havia moltes peces de roba –una saia i un cos de Cadis, camises, un velló[75] tenyit, tovalles, llençols,...– i dos pedrenyals, una ballesta amb gafes i buirac i una espasa. En una altra cambra, hi havia un sarró i mig de llobins i una caixa amb dos quartans de nous. En el graner, que estava sobre la cort, hi havia setze quarteres de calç i quatre quarteres de faves.

Can Gual, com tota la casa, tenia objectes molt comuns en les dues cambres: un llit complet a cada una, una ballesta, llençols, tovalles, vels, camises, faldilles, etc. Can Batlle, igualment, tenia llits, i tota mena de roba comuna, com a can Croanyes i can Gual.

Can Lloberons potser era la casa més poc equipada de la vila si ens cenyim al seu inventari. Tenia un llit de potes a cada cambra, caixes, cofres, una espasa vella i roba comuna –llençols, tovalles, faldilles, camises, una casaca, uns saragüells,[76] sabates,...

Can Gemferrer, tal i com s'ha anat veient en aquest estudi, era qui tenia les cambres equipades amb objectes menys comuns de la vila. En les cambres el clàssic llit, un cofre pintat de diferents colors, molts cofres i caixes plenes de tota mena de peces de roba i de vestir, un pedrenyal, una ballesta, joies –una cadena d'or, quatre anells d'or i unes arracades rodones–, una caixa amb 60 pergamins, monedes –peces de vuit, quatre, un ral i dos doblons d'or–. També tenia censos amb pensió conjunta de vuit lliures i mitja anuals.

Can Pujol tenia la majoria d'objectes en la cambra de sobre el celler, que era la del difunt. Es troba un llit de campràs, dos cofres pintats de colors amb moltes peces de roba a dins, com ara llençols, camises, tovalles, faldilles, vels, calces, capells,[77] una barretina vermella, cossos de dona, una casaca, un gipó,... una

capseta amb un cinyell de seda, una còfia de fil amb fulles d'or fals, un cofre amb una gerreta esmaltada d'or, tres anells d'or (un amb pedra blanca, altre groga i un sense pedra), una *guarnicionera* d'or fals, un barret,... En altres cambres tenia sarrons amb cereals, i altres eines i peces de roba sense importància.

Finalment can Barrera, casa força ben equipada, tenia un llit complet a cada cambra, molts estris d'ús domèstic –destral, cistelles, sarrons, tisores, olles de terra, senalles, portadores, llumeners, ampolles de vidre,...– moltes peces de roba –llençols, tovalles, casaques, una capa de pastor, sabates, saragüells, cossos de dona, mocadors,... i altres com un cofre pintat, una espasa sense beina, etc.

L'estable

El Maresme no era terra de tenir bestiar, sobretot el de tipus oví, del qual no s'ha trobat cap exemplar. Bàsicament es tenia algun animal de tir o càrrega, algun porc i aviram. Ara, destaquem que mentre can Cabanyes i Pins tenien bons animals de tir, els pagesos Gual, Gili i Pujol no en tenien cap, deduïm que en devien d'utilitzar algun de deixat. Així mateix, només una casa sembla que podia obtenir llet, can Pins, que tenia dues cabres.

A can Cabanyes tenien poc bestiar en els diferents estables i sí molt d'utillatge agrícola. De totes maneres, i sense causar cap estranyesa donada la riquesa de la casa, no és normal de trobar-hi quatre bous, ja que molts cops aquest animal l'havien de compartir entre diferents pagesos. El bestiar que hi tenien era dos bous de pèl morisc, un de pèl blanc i altre vermell, una mula de pèl negre, una mula blanca, dotze gallines i polles i un gall.

A can Pins tenien dos bous de pèl vermell, un matxo de pèl negre, una burra de pèl cendrós, un crestat,[78] dues cabres i dos porcs.

Can Croanyes tenia un rossí[79] de pèl negre, dos porcs, sis gallines i un gall, i can Batlle tenia un parell de bous i un rossí de pèl negre. A can Martí només tenien *un rosí de pel roig ab son bast, brida y albarola ja tot usat*. Can Gual no tenia bestiar, igual que can Pujol i can Gili.

La vila Lloberons tenia un rossí de pèl negre, vuit gallines i un gall. En Gemferrer també tenia un rossí de pèl negre (1591), que el 1598 era un de pèl blanc i dos porcs. Finalment, el mestre de cases Barrera tenia només un gall i una gallina.

CONCLUSIONS

El segle XVI sol ser considerat en general com d'expansió econòmica, en contraposició al segle següent.[80] Com diu Reglà, «els autors de l'època, portats per un optimisme injustificat, ens pinten amb colors brillants l'estat de l'economia

agrària catalana». El producte més conreat a Argentona, la vinya, visqué una gran expansió durant aquest segle. La producció devia de ser important, ja que el 1579 s'autoritza un negociant mataroní a exportar bótes de vi a les illes.[81]

Totes aquestes dades són perceptibles a Argentona. L'economia hauria d'anar bé a jutjar pels mobiliaris i objectes de masies com can Cabanyes, can Pins o can Martí, i cases com can Gemferrer. També la vinya estava en expansió, i sens dubte el vi era el producte estrella, amb xifres espectaculars com les de can Cabanyes, però amb la constatació que totes les masies i cases de la vila estudiades produïen vi, fins i tot les dels menestrals. Però no era la vinya l'únic conreu, ja que a jutjar per les xifres de can Pins o can Cabanyes havia de ser molt important també la producció de cereals, principalment forment, així com de llegums, com ara faves. També altres productes com la mel eren importants, podent-ne trobar a gairebé totes les cases.

Amb tota aquesta opulència, trobem a faltar certs objectes de decoració en les cases, com ara quadres o miralls, dels quals no en trobem. Tot i això, veiem que les classes altes eren il·lustrades si ens atenem a la biblioteca de can Cabanyes amb 27 llibres, i als llibres de comptes que mantenien en aquesta casa, can Pins o can Martí.

També és perceptible, lògicament, que no tothom té un elevat poder econòmic, i així trobem masies com can Gual, o pagesos que no eren propietaris sinó masovers, com Montserrat Mauri, masover de can Batlle. Aquests, tenien un nivell de vida baix, però en cap cas miserable, sinó que els podríem englobar en una mena de classe mitjana-treballadora.

Els grans propietaris diversificaven els negocis a fi d'obtenir més productivitat. Un dels sectors on més fàcilment acudien era al crèdit rural –venda de censals morts o violaris–, que els reportava bons interessos als diners, com veiem en el cas dels Cabanyes, Pins i Gemferrer.

Enric Subiñà i Coll

NOTES

1.- JOSEP IGLÉSIES FORT, *La població del Maresme a la llum dels censos generals,* Accèssit Premi Iluro 1968 (Mataró 1971), p. 31.

2.- JOAN REGLÀ, *Els Virreis de Catalunya, Història de Catalunya* núm. 9, Ed. Vicens Vives (Barcelona 1991), p. 4.

3.- A principis del segle XVI fou quan sembla que hi hagué un augment més considerable, d'un 10% en un període de 18 anys. En canvi, entre el 1515 i el 1553 fou del mateix 10%, però per un període de 38 anys.

4.- JAUME CLAVELL I NOGUERAS, *La xarbotada*, Ed. Museu del Càntir (Argentona 1976), p. 41.

5.- Arxiu de la Corona d'Aragó, Fons Mataró, C-20, Consell d'Argentona, talla del 29 de maig de 1630.

6.- Això és molt poc probable si seguim el tarannà a Catalunya i al Maresme. Això comportaria un augment del 73% en un període de 80 anys (1553-1630), quan Mataró augmentava en un 198%.

7.- ENRIC SUBIÑÀ I COLL, *Argentona. De la sagrera a la vila (1295-1900)*, Premi Burriac 2001, Ed. Ajuntament d'Argentona (Argentona 2002).

8.- Sens dubte, tenir armes de foc a finals del segle XVI era símptoma de bona posició social, ja que s'acostumava a tenir tipus d'espases o ballestes. A Mataró, amb una població el 1553 de 237 focs (tres vegades més que Argentona), en una ressenya de les armes feta al 1555, solament dues cases tenen escopeta, mostra de les poques que en circulaven. J.M. COLOMER, *Mataró al mil cinc-cents*, Premi Iluro 1967, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1969), p. 119.

9.- Arma de foc portàtil, constituïda per un canó de ferro d'ànima llisa, muntat sobre una armadura de fusta perllongada per la culata.

10.- Arma de foc, que emprada als segles XVI i XVII, es disparava amb pedra foguera.

11.- XAVIER LENCINA PÉREZ, «Espais i objectes quotidians. Els inventaris post mortem catalans en el context europeu», *Pedralbes* núm. 18-I (Barcelona 1998), p. 310.

12.- La quartera de Barcelona equivalia a 2448,25 m^2.

13.- Era una variant de blat, molt sembrat al Maresme.

14.- El mas Pins està documentat des de l'any 1162; CORAL CUADRADA, *El Maresme Medieval: Hàbitat, Economia i Societat, segles X-XIV*, Premi Iluro 1987, Caixa d'estalvis Laietana (Mataró 1988), p. 71.

15.- Desconeixem si aquesta és la capella preromànica esmentada el 878, i que va suscitar una polèmica a finals del segle passat entre els historiadors Carreras i Candi i J.M. Pellicer. Evidentment, si a finals del segle XVI estava en desús, devia significar que ja era antiga.

16.- Actualment es coneix com a can Riera, i és a tocar de la carretera de Vilassar, passat la propietat del Viver.

17.- Poc després, a partir del segle XVII, el mas Gual adquirí molta importància, i els seus propietaris obtingueren el títol de Ciutadà Honrat de Barcelona, engrandint sens dubte la masia.

18.- El mas Lloberons estava situat en l'actual carrer dels Rosers, a llevant de l'actual forn de can Moré.

19.- La sala era l'espai més important de les masies. Era una gran habitació, normalment sobre l'entrada, que feia funcions de distribució de les cambres, i era on se celebraven els àpats familiars en dies assenyalats.

20.- En l'inventari de 1598 enlloc de sala consta el menjador, que pels objectes identifiquem com la mateixa estança.

21.- Era un sac gros, farcit generalment de palla, que servia de matalàs.

22.- Eina amb dues pues o més que serveix per remoure pedres, fems, etc.

23.- Aixada ampla, sovint amb el mànec corbat i més curt, que serveix per cavar o per arreplegar terra.

24.- Recipients sovint de fang que acostumaven a estar a la cuina, a tocar de la llar de foc i encastats a la paret, i servien per rentar-hi roba mercès a la cendra que actuava com a lleixiu.

25.- Eren uns llums d'oli que consistien en un receptacle metàl·lic, amb un o més brocs per als blens, proveït d'un peu a l'extrem inferior i, al superior, d'una anella per penjar-lo o transportar-lo.

26.- Caixa rectangular amb tapa i calaix on hom fa la barreja de farina, aigua, sal i llevat, per pastar el pa.

27.- És un banc amb respatller alt que es posava davant la llar de foc per escalfar-se.

28.- Recipient que, omplert de brases, aigua calenta, etc., serveix per escalfar.

29.- Cadena amb ganxos, penjada a la xemeneia de la llar, que serveix per penjar-hi les olles, els perols, etc., que hom ha de posar a escalfar al foc de la llar.

30.- Ganxos que serveixen per aguantar les olles per les nanses, penjant-los o despenjant-los dels clemàstecs.

31.- Tija de ferro punxeguda per un cap amb la qual és traspassat longitudinalment un animal o un tros de carn, a fi d'anar-lo rostint mentre rep un moviment de rotació.

32.- Pala de ferro per remenar les brases i la cendra de la llar.

33.- Instrument per filar a mà, consistent en un bastó acabat per un extrem amb un cap o un eixamplament, on hom enrotllava la floca per filar.

34.- Barreta rodona de fusta que va aprimant-se des del mig cap als extrems, amb una rotllana a la part més gruixuda, i que serveix, en la filatura a mà, impulsada amb els dits, per tòrcer el fil i enrotllar-lo a mesura que es forma.

35.- Braseret portàtil.

36.- Vas de terrissa de forma de casquet esfèric, on hom servia la sopa, el brou, etc.

37.- Piló de fusta, generalment sobre tres peus, que serveix per tallar en trossos petits la carn.

38.- Vas on es tira el greix, especialment el sobrant d'un rostit o fregit.

39.- Vas rodó de terrissa, força alt i més ample de la boca que de la base, emprat per rentar els plats.

40.- Càntir d'un broc amb nansa.

41.- Aparell de destil·lar, generalment de metall, que consisteix en un calderí amb una tapadora semiesfèrica d'on arrenca el tub que condueix els productes de la destil·lació al refrigerant.

42.- Recipient de vidre, de terrissa o de metall, decorat i proveït de diferents brocs per espargir aigua, anomenat també almorratxa.

43.- Vas de metall proveït d'un mànec que serveix per escudellar, treure oli, etc, d'una olla, gerra, etc.

44.- Plata, vas en què hom serveix l'enciam, l'escarola, etc.

45.- Garrafa o ampolla de forma panxuda.

46.- Vas de terrissa, de ventre gros i de coll curt i estret.

47.- Joaquim Llovet, *Mataró. Dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, Caixa Laietana (Mataró 2000), p. 112.

48.- Recipient sobre el qual hom trepitja el raïm i on el most es transforma en vi.

49.- La càrrega era un sistema de mesura per al vi que equivalia a la quantitat de raïm que hom posava en la portadora. Equivalia a 128 porrons o 121,6 litres.

50.- Joan Giménez i Blasco, *Economia i societat. Mataró, 1600-1639*, Accèssit Premi Iluro 1983, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1984), p. 60.

51.- S'han obviat les dades de can Gili, donat que no especifiquen si les bótes estan plenes o buides.

52.- Colomer, *Op. cit.*, p. 211.

53.- La portalera era una cortina que es posava davant la porta.

54.- Portadora coberta per traginar líquids, amb un forat tapat amb un tap de fusta.

55.- Portadora de fusta, prima i lleugera, que serveix per abocar vi quan és trascolat.

56.- Recipient format per dogues de fusta, proveït de dos agafadors disposats als extrems del diàmetre gran de la boca, que serveix per transportar raïm.

57.- Reixat sobre el qual hom trepitja la verema.

58.- Receptacle gran que té el fons ple de forats iguals i serveix per separar objectes de grandària desigual, deixant passar els uns i retenint els altres.

59.- Moble de luxe destinat a guardar i a exposar les vaixelles dels grans senyors.

60.- Peça de fusta plana, de secció rectangular, molt més llarga que ampla i més ampla que gruixuda. Prestatge.

61.- Balança rudimentària portàtil de ferro, formada per una barra amb dos braços desiguals.

62.- Caixa o beina per portar-hi les fletxes.

63.- Era una mesura que equivalia a uns 69,5 litres de gra, segons la quartera nova de Barcelona.

64.- Mesura de pes equivalent a 10,4 kg.

65.- M. Assumpció Zapata i Buixens, «El crèdit al món rural a les acaballes del segle xvi. Els censals dels inventaris postmortem», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria* núm. 60 (Mataró 1998).

66.- Cinturó de cuir on va penjada l'espasa.

67.- Peça de vestir exterior usada en certs uniformes, amb mànigues llargues fins als punys, cos cenyit i faldons llargs.

68.- Peça de vestir que cobreix el tronc des dels muscles fins a la cintura, cenyida i ajustada al cos, amb mànigues.

69.- Part d'un vestit que cobreix el tronc de cintura en amunt.

70.- Peça de vestir que cobreix el cos o bust, generalment sense mànigues.

71.- Lligadura de malla de seda o un altre teixit fi (a vegades amb fil d'or), amb què es recollien els cabells les dones i en alguna època els homes.

72.- Cinta, cordó, corretja, faixa, etc., que serveix per cenyir.

73.- La cessió d'un capital, expressat en el preu del censal, a canvi d'un interès anual o pensió, habitualment amb una garantia de pagament en forma d'hipotecar una propietat.

74.- Peça de la ballesta que serveix per armar-la.

75.- Llana un cop tosa.

76.- Camalets. Pantalons amples i curts fins al genoll.

77.- Peça de vestir que serveix per a cobrir el cap, consistent ordinàriament en un casquet més o menys alt, poc o molt fort, amb una vora o ala d'una amplada variable tot al voltant.

78.- Boc (mascle de la cabra) castrat.

79.- Cavall de mitjana qualitat, més lleuger que els de tir i més vigorós que els de sella.

80.- Reglà, *Op. cit.*, p. 23.

81.- Reglà, *Op. cit.*, p. 28.

BIBLIOGRAFIA

BONET i GARÍ, Lluís. *Les masies del Maresme*, Centre Excursionista de Catalunya, Ed. Montblanc (Barcelona 1983).

CLAVELL i NOGUERAS, Jaume. *La xarbotada*, Ed. Museu del Càntir (Argentona 1976).

CLAVELL i NOGUERAS, Jaume. *Argentona, història i records*, Ajuntament d'Argentona (Argentona 1990).

COLOMER, Josep M. *Mataró al mil cinc-cents*, Premi Iluro 1967, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1969).

CUADRADA, Coral. *El Maresme Medieval: Hàbitat, Economia i Societat, segles X-XIV*, Premi Iluro 1987, Caixa d'estalvis Laietana (Mataró 1988).

GIMÉNEZ i BLASCO, Joan. *Economia i societat. Mataró, 1600-1639*, Accèssit Premi Iluro 1983, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1984).

IGLÉSIES FORT, Josep. *La població del Maresme a la llum dels censos generals*, Accèssit Premi Iluro 1968 (Mataró 1971).

LENCINA PÉREZ, Xavier. «Espais i objectes quotidians. Els inventaris post mortem catalans en el context europeu», *Pedralbes* núm. 18-I (Barcelona 1998), pp. 303-310.

LLOVET, Joaquim. *Mataró. Dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, Caixa Laietana (Mataró 2000).

REGLÀ, Joan. *Els virreis de Catalunya*, Història de Catalunya núm. 9, Ed. Vicens Vives (Barcelona 1991).

SERRA i CLOTA, Assumpta. *La comunitat rural a la Catalunya medieval: Collsacabra (ss. XIII-XVI)*, Eumo editorial (Vic 1990).

SUBIÑÀ i COLL, Enric. *Argentona. De la sagrera a la vila (1295-1900)*, Premi Burriac 2001, Ed. Ajuntament d'Argentona (Argentona 2002).

ZAPATA i BUIXENS, M. Assumpció, «El crèdit al món rural a les acaballes del segle XVI. Els censals dels inventaris postmortem», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria* núm. 60 (Mataró 1998), pp. 15-18.